

and necessary in association taking into account problems of correction of impellent infringements and increase of physical readiness of pupils of special schools to an optimum level. Results of pedagogical researches in the field of vocational education of children with a hearing disorder have rendered a close connection between level of physical development and physical readiness of children, their impellent activity and mental development of the child. orientation.

Scientists have finished that at the expense of the optimum organisation of impellent activity of deaf children it is possible not only to liquidate partially lacks of development of impellent sphere, but also to raise level of their physical development and to improve a functional condition of the basic life-support systems which will promote their social integration and vocational training. Use of physical exercises in process works allows to warn impellent lacks, to normalise a course of physical development of deaf children and appreciably to overcome secondary infringements. Besides, physical training is powerful means of preparation of children with hearing lacks to socially useful work and life in a society. The analysis of works of experts of this area has shown that rational use of different means and physical training methods, helps to correct lacks of physical development and impellent sphere of deaf and children hard of hearing.

Specially organised and scientifically well-founded employment by physical training of children which have touch infringements, has given the chance to draw a conclusion on their high efficiency and necessity of introduction of results of these researches in special establishments of Ukraine.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЛЬОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.14+372+378.4

Яблонська Т.М.

У статті обґрунтовано місце рольових ситуацій у формуванні комунікативних компетенцій майбутніх учителів іноземних мов.

***Ключові слова:** комунікативний метод, комунікативний підхід, комунікативна компетенція, рольова ситуація, рольова перспектива.*

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ПОСРЕДСТВОМ РЕАЛИЗАЦИИ РОЛЕВОЙ ПЕРСПЕКТИВЫ

Яблонская Т.Н.

В статье обосновано место реализации ролевых ситуаций в формировании коммуникативных компетенций будущих учителей иностранных языков.

***Ключевые слова:** коммуникативный метод, коммуникативный подход, коммуникативная компетенция, ролевая ситуация, ролевая перспектива.*

THE FORMATION OF THE FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES COMMUNICATIVE COMPETENCES BY MEANS OF THE ROLE PERSPECTIVE REALIZATION

Yablonskaya T. N.

The place of the role situations in the formation of the future teachers of foreign languages communicative competences is grounded in the article.

Key words: *communicative method, communicative approach, communicative competence, role situation, role perspective.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Результативність професійного становлення суб'єктів фахової підготовки й реалізації стратегії підвищення її якості пов'язана зі зверненням до нових підходів, яким належить особлива роль у розкритті змісту й характеру професійного розвитку майбутнього фахівця, в осмисленні його особистісних можливостей і професійно-педагогічних перспектив та сутності педагогічної діяльності.

Формування фахової компетенції майбутніх учителів іноземних мов доцільне, спираючись на комунікативний підхід, який в найбільшій мірі відбиває специфіку іноземної мови. Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання адекватних процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування [6].

Комунікативний підхід реалізується шляхом взаємопов'язаного та цілеспрямованого вдосконалення чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання – говоріння – читання – письмо).

У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації.

Одним з ефективних шляхів формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземної мови вважаємо застосування в навчальному процесі принципу рольової перспективи.

Одиницею роботи студента й викладача в системі фахової підготовки, побудованої за принципом рольової перспективи, є ситуація, суперечлива за своєю природою, що відображає набір конкретних ознак і потенційних ресурсів дидактичного плану. Ситуація містить імпульс, необхідний для розгортання змістових резервів педагогічної освіти в динаміці її розвитку. Вона допомагає «здійяти систему інтелектуальних, емоційних і соціальних взаємин людей, залучених у цю ситуацію». Дотримуючись регламентації навчальних завдань, що продиктовані навчальною ситуацією, студент формується як майбутній фахівець у межах заданої активності, спрямованої на засвоєння педагогічної теорії й досвіду дій [2].

Ситуація має «енергетику» для реалізації освітнього процесу в його динаміці й розвитку, що дає змогу активувати систему педагогічної взаємодії, співробітництва і співтворчості викладача та студентів, залучених до навчальної ситуації. Активно діючи в ній, аналізуючи, оцінюючи й розв'язуючи її, студент формує власний професійний образ, удосконалює знання, уміння, навички і професійні якості, які є показниками професійного становлення. Конкретна модель рольової ситуації, що містить подію з педагогічної дійсності, має потенціал для реалізації педагогічних установок і здатна на основі міжпредметних зв'язків та активних навчальних дій змоделювати реальні умови вчительської праці.

У рольових ситуаціях як формі взаємодії педагогічного знання й рольової діяльності виникають новотвори у вигляді нових педагогічних дій студентів, штучного розвитку систем професійно-педагогічних норм через проектування та моделювання рольової діяльності.

Аналіз останніх наукових досліджень. Розробкою комунікативного методу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах: Г. Уйдосан, У. Литлвуд, Г. Піфо, Ю. Норман, Ю. Пасов, М. Пентиллок та інші.

Відповідно Ю. Пасов [6] висунув принципи комунікативного методу зокрема

- індивідуалізація при керівній ролі її особистого аспекту як головного засобу створення мотивації та активності тих, хто навчається з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу конкретної особистості в колективі;

- ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції і як умова розвитку мовленнєвих навичок, при цьому під «ситуацією» розуміють систему взаємовідносин співрозмовників, яка відбивається в їх свідомості.

Особливостями комунікативного методу, на думку Ю. Караулова [3], Б. Нормана [5], є:

- подолання об'єктоцентризму. Мову не можна вивчати так, як інші науки, оскільки слова – це частина особистості. Передбачається побудова діяльності того, хто навчається, як діяльності, яка спонукає до перетворення власного мовлення, діяльність, що спрямована на власний мовний розвиток;

- співвіднесеність комунікативного матеріалу, що підлягає засвоєнню та опрацюванню, мовленнєвому розвитку особистості, орієнтація на провідну діяльність;

- взаємодія об'єктів навчальної діяльності у процесі спілкування [3].

Взаємодія слугує сполучною ланкою, основою спілкування викладача й студентів у навчальному процесі. Аналіз практики роботи вишів свідчить про те, що в ході фахової підготовки недооцінюють навчальні й виховні засоби спілкування в системі взаємин викладача і студентів. «Спілкування, педагогічно грамотне формулювання комунікативних завдань дають змогу, – стверджує Л. Кондрашова, – організувати процес навчання за принципами педагогічної взаємодії, співробітництва і співтворчості, моделювати ситуацію суб'єкт-суб'єктних взаємин, перетворювати кожного студента із засобу в мету, з об'єкта в суб'єкт навчальної роботи» [4].

У рамках навчання мовлення за комунікативною методикою широко використовується опори різних видів: змістові та смислові, словесні й зображальні, а також граматичний матеріал: мовні ігри, що дають змогу спілкуватися в різних соціальних контекстах та різних ролях [3].

Мета статті: обґрунтувати місце рольових ситуацій у формуванні комунікативних компетенцій майбутніх учителів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу: у процесі навчання за комунікативним методом майбутні учителі іноземних мов набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Базовим прийомом комунікативного методу в дослідженні визначено моделювання тих ситуацій, які є основними в подальшій реалізації особистості майбутнього вчителя іноземних мов.

Уведення до навчального процесу, під час якого опановують професійно-орієнтовані дисципліни, рольові ситуації, сприяє розвитку й закріпленню в майбутніх учителів іноземних мов умінь робити усвідомлений вибір, а також оптимізувати самовизначення. Водночас доцільно навчати студентів моделювати різні варіанти рольових ситуацій, пропонуючи їм кілька рішень і способів виходу із ситуацій, які моделює вчитель. Активізувати дії студентів у ситуації вибору можливо завдяки проблемним методам навчання: організації дискусій, розв'язання педагогічних задач, програвання різних ролей, виконання творчих і проєктних завдань. Надання студентам свободи вибору в рольових ситуаціях сприяє формуванню в них власної думки, активної професійної позиції, умінь пояснювати й обстоювати її.

Змістові фахової підготовки слід надати професійної спрямованості, запропонувати кожному студенту таку навчальну ситуацію, у якій він міг виявити активність, вільно вибрати спосіб дій і розв'язання навчальних завдань. Майбутній учитель іноземних мов, оволодіваючи навчальною інформацією, насамперед повинен усвідомити своє «Я» і реалізувати його в навчально-пізнавальній діяльності. Опановуючи педагогічну теорію на кожному занятті, учитель має бути в таких умовах, які стимулюють розвиток його природного потенціалу, сприяють розширенню педагогічного кругозору, оволодінню технологіями професійного розвитку. Тому організація й проведення навчальних занять із професійно-орієнтованих дисциплін передбачають виконання кожним студентом складної й відповідальної ролі, що дає змогу виявляти активність, індивідуально-психологічну своєрідність і творчий стиль діяльності.

Освоюючи навчальні ролі й пов'язані з ними професійно-педагогічні цінності, студенти вдосконалюють свій професійно-особистісний образ. Майбутні вчителі іноземних мов, виконуючи доручені їм навчальні ролі, можуть вдосконалюватися, розвиватися в професійному плані, поступово піднімаючись від одного рівня засвоєння ролі до іншого, більш високого. При цьому вдосконалювалася і їхня психіка – свідомість, почуття, воля, потреби, стиль поведінки та професійно-ціннісні орієнтації. У процесі виконання навчальних ролей фахової спрямованості формується стійка потреба в саморозвитку й самовдосконаленні професійного образу майбутніх фахівців в освітній сфері.

У змісті фахової підготовки повинні передбачатися різні види ситуацій: із подолання ціннісно-сміслових бар'єрів, що орієнтовані на ліквідацію комунікативних перешкод; на відпрацювання різних взаємин у педагогічному процесі; на подолання рефлексивних бар'єрів; ситуації педагогічного консонансу й дисонансу; ситуації, що відображають регулятивно-оцінні взаємини в процесі діалогу. Кожен вид ситуації має специфічні особливості.

Ситуації, що допомагають виявити смисл та оволодіти методикою смислового вибору. Ситуації безпосереднього впливу й неправильного вибору відрізняються між собою. Безпосередній вплив на структуру альтернатив передбачає ілюзію відсутності вибору, коли насправді він наявний у змодельованій ситуації. У ситуаціях неправильного вибору основу становить маскування педагогічних альтернатив більш складного характеру. В обох типах ситуацій вибір студента – це активна дія, а не пасивна реакція, оскільки в основі вибору лежать реальні педагогічні відносини.

Ситуації на подолання комунікативних бар'єрів передбачають створення простору відкритості, психологічного комфорту й діалогічної взаємодії в системі «викладач – студент», «учитель – учні». У цих ситуаціях майбутні вчителі іноземних мов усвідомлюють роль взаємодії в педагогічному процесі й успішності своїх досягнень, відпрацьовують методику діалогічної взаємодії в системі різних взаємин.

Ситуації комунікативного плану допомагають саморозкриттю й реалізації педагогічних смислів, що дозволяє майбутнім учителям іноземних мов переводити педагогічні знання в професійні цінності, привласнює смисл для себе із взаємодії з педагогічними фактами, явищами, подіями педагогічної реальності, яку вони пізнають. У таких ситуаціях педагогічний смисл відкривається студентіві як факт його педагогічної свідомості й реалізується у формі подій.

Сутність ситуацій на подолання рефлексивних бар'єрів полягає в зміні й актуалізації смислових зв'язків, що передбачають «фасилітуюче смислотехнічне опрацювання смислових зв'язків» [1]. Ці ситуації використовуються для усвідомлення значущості вибору стилів педагогічної взаємодії, визначення їхньої ефективності в професійній діяльності вчителя.

Ситуації, спрямовані на подолання рефлексивних бар'єрів, сприяють саморозвитку педагогічних смислів завдяки смисловою переживанню, яке виявляє зв'язок між попередніми й наступними моментами становлення смислу, що дає змогу студентіві самовдосконалюватися в професійному плані. «Саме смисловий слід забезпечує зворотний зв'язок між цілісною, смисловою сферою людини та негайною смисловою перевагою» [7].

Ситуації на подолання ціннісно-смислових бар'єрів у педагогічному конфлікті спрогнозовують реакцію учасників на події конфліктного плану. На навчальній ролі цих ситуацій акцентували увагу (Б. Гершунський, В. Загвязинський, Л. Кондрашова, М. Поташник, Л. Спірін та ін.,) рекомендуючи або пристосовуватися до ситуації, або цілеспрямовано впливати на неї, тобто створювати нове. У таких ситуаціях діалогова стратегія розв'язання конфлікту сприяє налагодженню співробітництва через «підлаштування» до комунікативного партнера, а потім визнання паритетних взаємин, рівності позицій у спільній діяльності. Майбутні вчителі іноземних мов відпрацьовують конструктивні функції спілкування. Ситуації педагогічного консонансу й дисонансу створюють умови для застосування методів самоаналізу, при цьому відбувається поєднання самоутвердження й самокритичного ставлення до власних дій. У таких ситуаціях можна не тільки уявно програвати власний варіант рішення, а й ідентифікувати коло своїх проблем. Усвідомлення проблем відбувається в суперечливому процесі єднання – відокремлення. Обмін думками, їхній вплив один на одного актуалізуються у вигляді згоди або незгоди, прийняття, схвалення або засудження.

Організуючи педагогічний процес на ситуативно-проблемній основі, викладач аналізує перед студентами змодельоване в ситуаціях явище або процес, сприяє усвідомленню дій, надаючи свободу вибору способів розв'язання й переживання ситуації успіху кожним учасником. Мета у вигляді рольової перспективи як стратегія активних дій і рольова ситуація відкриває можливість для осмислення педагогічної реальності, результатом якої є педагогічні знання – професійні цінності й педагогічний досвід.

Висновки. Таким чином, аналіз наукової літератури та практики вищої школи дає підстави стверджувати, що комунікативна компетенція — це здатність користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Студенти навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Базовим прийомом комунікативного методу вважаємо моделювання тих ситуацій, які є основними в подальшій професійній реалізації особистості майбутнього вчителя іноземних мов.

Пошук виходу із запропонованих викладачем ситуативних моделей і розв'язання професійних завдань допомагає майбутнім педагогам-філологам досягти високого рівня теоретичної компетентності та здобути практичний педагогічний досвід, перейти від одного професійного рівня до іншого, більш високого, від репродуктивного характеру педагогічної діяльності до педагогічної творчості.

Подальших розвідок потребує визначення засобів комунікацій, які використовуються у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземних мов.

Література

1. Абакумова И. В. Смыслоцентризм в педагогике: новое понимание дидактических методов / И. В. Абакумова, П. Н. Ермаков, И. А. Рудакова. — Ростов н/Д : Изд-во РГУ, 2006. — 167 с.

2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. — М. : Высшая школа, 1991. — 205 с.

3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. — М. : Наука, 1987. — 261 с.

4. Кондрашова Л. В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы / Л. В. Кондрашова. — Кривой Рог : КГПУ, 2007. — 474 с.

5. Норман Б. Ю. Синтаксис речевой деятельности. — Минск : Выш. шк., 1987 — 151 с.

6. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование. — Липецк : Липецк. Гос. педаг. ин-т, 1998. — 159 с.

7. Рудакова И. Типы учебных ситуаций по преодолению ценностно-смысловых барьеров будущими педагогами / И. Рудакова // Педагогическая среда в университета като пространство за професионално-личносно развитие на бъдещия специалист. — Кн. 2. — Т. 1. — Габрово : ЕКС-ПРЕС, 2011. — С. 270—275.

THE FORMATION OF THE FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES COMMUNICATIVE COMPETENCES BY MEANS OF THE ROLE PERSPECTIVE REALIZATION

Yablonskaya T.N.

Abstract. *So, the analysis of the scientific literature and the practice of the higher school gives us the grounds to confirm that communicative competence is the ability to use the language depending upon the concrete situation. Students study communication in the process of the communication in itself. Modeling of those situations which are the main ones in the further professional realization of the future teachers of foreign languages personality is considered to be the basic mode of the communicative method.*

The employment of the principle of the role perspective in the educational process is counted to be one of the most effective ways of the formation of the future teachers of foreign languages communicative competence.

The situation, which is contradictory by its own nature is the unit of the student and teacher's work in the system of pedagogical training, built on the principle of the role perspective. It depicts the set of the concrete features and potential resources of the didactic plan. The situation contains the impulse, which is necessary for the deployment of the substantial reserve of the pedagogical education in dynamics and development. It helps "to enable the system of the intellectual, emotional and social people's relationships, involved into this situation". Following the regimentation of the educational tasks, which are dictated by the learning situation, the student is formed as the future specialist within the specified activity, directed to the mastering of the pedagogical theory and the experience of the actions.

Organizing the pedagogical process on the situational and problematic base, the teacher analyses the phenomenon or the process, modeled before the students, assists the awareness of the actions, giving the freedom for choice of solving and experiencing of the situation of success by each participant. The purpose in the form of the role perspective as the strategy of the active operations and the role situation open the possibilities for understanding of pedagogical reality, the result of which are pedagogical knowledge – professional values and pedagogical experience.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ЛЬОТНОГО ВНЗ

УДК 378.091.21:629.7

Савченко Н. С.

В статті проаналізовано поняття «компетентність», «професійна компетентність» у психолого-педагогічній літературі. Розглянутий взаємозв'язок професійної підготовки курсантів льотного ВНЗ та компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, компетентнісно-орієнтована основа, компетентнісний підхід, модернізація.

В статье проанализированы понятия «компетентность», «профессиональная компетентность» в психолого-педагогической литературе. Рассмотрена взаимосвязь профессиональной подготовки курсантов летного высшего учебного заведения и компетентностного подхода в образовательном процессе.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, компетентностно-ориентированная основа, компетентностный подход, модернизация.

CONCEPTUAL BASES IN RELATION TO THE REALIZATION OF COMPETENCE APPROACH IN THE SETTING OF FLIGHT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS